

Анотація

ЗАКАРПАТТЯ ЯК ЕНДЕМІЧНА ЗОНА ЙОДОДЕФІЦИТУ, ЙОГО ВПЛИВ НА ЗДОРОВ'Я ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ В СИСТЕМІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Лизанець М.М.

Нині в Україні налічується близько 80 регіонів із дефіцитом йоду, і Українські Карпати також належать до територій з йодною недостатністю. При цьому Закарпатська область лідирує в країні за поширеністю захворювань щитоподібної залози, перевищуючи відповідні показники по державі у декілька разів. Це зумовлено тим, що наша область, особливо її гірські та передгірні території, належать до регіонів із дефіцитом йоду в навколишньому середовищі.

Мета дослідження – вивчити вплив йододефіциту на стан здоров'я населення гірських територій Закарпатської області та науково обґрунтувати та розробити модель програми профілактики йододефіциту в регіональній системі громадського здоров'я на територіях ендемічних щодо йододефіциту.

Матеріали і методи дослідження.

Об'єкт дослідження – ендемічний йододефіцит на території Закарпатської області. Предмет дослідження – вплив йододефіциту на стан здоров'я населення регіону, підходи та методи профілактики йододефіцитних захворювань і патологічних станів серед населення ендемічних територій

Дослідження було організовано у кілька послідовних етапів, які в свою чергу забезпечували виконання завдань дослідження. Дослідження були проведені на базі кафедри наук про здоров'я факультету здоров'я та фізичного виховання ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

У дослідженнях безпосередньо та в різних комбінаціях використані наступні методи наукового дослідження: системного аналізу, бібліосемантичний, соціологічний, статистичний, описового моделювання.

Результати дослідження. Дослідження показників захворюваності і поширеності на індикаторне захворювання (ендемичний зоб) населення Воловеччини показало: захворюваність дорослого населення Закарпатської області протягом 2015-2018 років не мала вираженої тенденції до зростання або зниження. В той же час, протягом аналізованого періоду виявлено постійне зростання поширеності ендемічного зобу серед дорослого населення регіону. Протягом 2015-2017 років реєструвалися поодинокі випадки захворювання на вузловий зоб серед дитячого населення. В той же час, у 2018 році зареєстровано різке зростання (більше ніж у 4 рази) захворюваності даного контингенту населення, що потребує додаткового вивчення. Аналогічна ситуація спостерігається і з показником поширеності ендемічного зобу серед дитячого населення регіону в аналізований період. За результатами соціологічного дослідження встановлено відносно низький рівень поінформованості респондентів з питань проблеми ендемічного йододефіциту та його негативного впливу на здоров'я населення, що проживає на ендемічній території. Так, 73 % опитаних вказали, на захворювання щитовидної залози як наслідок нестачі йоду в організмі. Варіанти відповідей, що вказують на порушення інтелектуального розвитку (ендемична розумова відсталість та кретинізм) вказала ще менша частка опитаних. Розуміння методів індивідуальної та популяційно профілактики йододефіцитних захворювань в ендемічних по йододефіциту регіонах є доволі низьким. Так, лише 18 опитаних (45,0% респондентів) обрали відповідь, що методи профілактики йододефіциту існують і є доступними для громадян. Постійно використовують лише йодовану сіль лише чверть опитаних респондентів (10 осіб), ще 18 опитаних (45%) використовують йодовану сіль частіше, ніж звичайну. В той же час, серед опитаних 30% практично не застосовують у побуті цей простий і доступний метод йодопрофілактики. Пропонована модель програми профілактики йододефіциту в регіональній системі громадського здоров'я зосереджена на досягненні її мети та повинна містити щонайменше три основні напрямки

програми профілактики йододефіциту в регіональній системі громадського здоров'я: активна інформаційно-просвітницька кампанія; базова популяційна профілактика йододефіциту: побутове і регіональне виробниче використання виключно йодованої солі; цільова специфічна медикаментозна профілактика йододефіциту серед найбільш уразливих груп населення ендемічного регіону.

Висновки. Отримані результати дослідження дають підстави рекомендувати органам місцевої влади, фахівцям системи громадського здоров'я сумісно з представниками зацікавлених галузей та громадянського суспільства розробляти та впроваджувати регіональні програми профілактики йододефіциту в регіональній системі громадського здоров'я на територіях ендемічних щодо йододефіциту. Рекомендовано використовувати запропоновану модель такої програми з включенням щонайменше трьох базових компонентів.

Ключові слова: йододефіцит, ендемічні за йододефіцитом території, здоров'я населення, програми профілактики йододефіцитних захворювань, описова модель, Закарпатська область.

Summary

TRANSCARPATHIA AS AN ENDEMIC ZONE OF IODINE DEFICIENCY, ITS IMPACT ON HEALTH AND WAYS TO OVERCOME IT IN THE PUBLIC HEALTH SYSTEM

Lizanets M.M.

There are currently about 80 iodine-deficient regions in Ukraine, and the Ukrainian Carpathians are also iodine-deficient. At the same time, Transcarpathian region is the leader in the country in the prevalence of thyroid diseases, exceeding the corresponding figures in the country by several times. This is due to the fact that our region, especially its mountainous and foothill areas, belong to the regions with iodine deficiency in the environment.

The purpose of the study is to study the impact of iodine deficiency on the health of the population of mountainous areas of the Transcarpathian region and scientifically substantiate and develop a model of iodine deficiency prevention program in the regional public health system in areas endemic for iodine deficiency.

Materials and methods of research.

The object of research is endemic iodine deficiency in the Transcarpathian region. The subject of research - the impact of iodine deficiency on the health of the population of the region, approaches and methods of prevention of iodine deficiency diseases and pathological conditions among the population of endemic areas. The study was organized in several successive stages, which in turn provided the objectives of the study. The research was conducted on the basis of the Department of Health Sciences, Faculty of Health and Physical Education, Uzhhorod National University.

The following methods of scientific research were used directly and in various combinations in the researches: system analysis, bibliosemantic, sociological, statistical, descriptive modeling.

Results of the research. The study of morbidity and prevalence of indicator disease (endemic goiter) of the population of Volovets showed: the incidence of

adults in the Transcarpathian region during 2015-2018 did not have a pronounced tendency to increase or decrease. At the same time, during the analyzed period, a steady increase in the prevalence of endemic goiter among the adult population of the region was revealed. During 2015-2017, isolated cases of nodular goiter were registered among children. At the same time, in 2018 there was a sharp increase (by more than 4 times) in the incidence of this contingent of the population, which requires additional study. A similar situation is observed with the prevalence of endemic goiter among children in the region in the analyzed period. According to the results of a sociological survey, respondents have a relatively low level of awareness of the problem of endemic iodine deficiency and its negative impact on the health of the population living in the endemic area. Thus, 73% of respondents indicated thyroid disease as a consequence of iodine deficiency in the body. Answer options that indicate intellectual disabilities (endemic mental retardation and cretinism) were indicated by an even smaller proportion of respondents. Understanding of methods of individual and population prevention of iodine deficiency diseases in regions endemic for iodine deficiency is quite low. Thus, only 18 respondents (45.0% of respondents) chose the answer that methods of iodine deficiency prevention exist and are available to citizens. Only a quarter of respondents (10 people) use only iodized salt, and another 18 respondents (45%) use iodized salt more often than usual. At the same time, among the respondents 30% practically do not use this simple and affordable method in everyday life. The proposed model of the iodine deficiency prevention program in the regional public health system is focused on achieving its goal and should contain at least three main directions of the iodine deficiency prevention program in the regional public health system: an active information and educational campaign; basic population prevention of iodine deficiency: domestic and regional industrial use of exclusively iodized salt; targeted specific drug prevention of iodine deficiency among the most vulnerable groups of the endemic region.

Conclusions. The results of the study provide grounds to recommend local authorities, public health specialists together with representatives of interested

industries and civil society to develop and implement regional programs for iodine deficiency prevention in the regional public health system in areas endemic for iodine deficiency. It is recommended to use the proposed model of such a program with the inclusion of at least three basic components.

Key words: iodine deficiency, areas endemic for iodine deficiency, public health, programs for prevention of iodine deficiency diseases, descriptive model, Transcarpathian region.

СПИСОК ОСОБИСТИХ ДРУКОВАНИХ ПУБЛІКАЦІЙ

1. Лизанець М.В. Закарпаття як ендемічна зона з йододефіциту, його вплив на стан здоров'я населення та шляхи подолання в системі громадського здоров'я в сучасних умовах області. Економіка і право охорони здоров'я. 2020. № 2 (12). С. 61- 64.